

БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК ПРИКАРПАТТЯ

(Передруковано за згодою автора із видання: Біографічний словник Прикарпаття. — Івано-Франківськ, 1993.— С. 3–4; 27; 37; 65; 81; 101.— (Бібліотечка "Нового часу", число 2.).

Івано-Франківська (до 1962 р. — Станіславська, до 1939 р. — Станіславське воєводство, взагалі — Прикарпаття) область має давні і славні історичні, національно-визвольні, релігійні, літературно-мистецькі і наукові традиції. Тут народилися і працювали історичні діячі, учасники національно-визвольних змагань, письменники, професіональні і народні митці, композитори і вчені, які вписалися у літопис краю і всього українського народу, а своєю творчістю збагатили духовну скарбницю нашого народу. На жаль, серед них були і такі, які свій розум і руки віддали чужим окупантам — свідомо чи несвідомо. Ми і їх внесли в нашу працю, бо вважаємо, що в історії не можна замовчувати і негативні явища, а викреслюванням або замовчуванням ми тільки обкрадаємо себе, і, як засвідчила недавня наша сумна історія, це тільки призводить до національної трагедії. Як писав І.Франко, "тільки маючи відомості про якнайбільше число дрібних і зовсім дрібних діячів, ми зможемо сягнути в глибину народного організму, в ті найдрібніші пружини й мотори народного відродження, зможемо відповідно оцінити праці й заходи видатніших діячів".

Оскільки ця праця має красназнавчий характер і відображає історико-культурне життя тільки однієї області України, у ній подаються також імена тих діячів української історії і культури, життя, діяльність і творчість яких пов'язані з Івано-Франківщиною. У "Біографічному словнику Прикарпаття" подаються також імена творців зарубіжних країн, які у своїх творах відобразили життя і боротьбу мешканців нашого краю за свободу і краще майбутнє.

Дана праця вже має свою історію. У 1963 р. Станіславське обласне книжково-газетне видавництво підготувало до видання наше "Літературне Прикарпаття", яке до друку рекомендував відомий літературознавець О.Дей, а редактором був поет М.Карпенко. Ми вичитали гранки (вони збереглися у нашому архіві). І тут сталося несподіване — видавництво було ліквідоване, а підготовлені до друку гранки передали у львівський "Каменяр". Вони

складалися з таких розділів: I. Письменники — наші земляки (12 письменників до 1939 р., 9 — радянського, за тодішньою термінологією); II. Українські письменники на Прикарпатті (відповідно — 16 і 17); III. Івано-Франківське обласне літературне об'єднання (19 літераторів). У кінці — "Географічний покажчик".

Львів'яни радо погодилися видати "Літературне Прикарпаття", але вважали, що навіть у межах тогочасних т. зв. класових вимог його можна доповнити. За погодженістю із редактором поетом Р.Лубківським, ми додали ще два розділи — "письменники братніх народів — гості Прикарпаття" (грузинський, два польські, єврейський, російський і чеський письменники) та "Уродженці Івано-Франківщини — прогресивні письменники США і Канади" (6 літераторів), доповнивши і попередні розділи новими іменами. Якщо івано-франківський варіант мав 104 сторінки, то львівський — 156.

28 травня 1964 р. довідник "Літературне Прикарпаття" був підписаний до друку, а через деякий час ми вже тримали опатний сигнальний примірник. І тут почалося щось незрозуміле. За чимсь наказом наклад було затримано у друкарні (він друкувався в Івано-Франківській обласній друкарні), а згодом почалися нездорові розмови про те, що "Літературне Прикарпаття" має... буржуазно-націоналістичний характер (у ньому згадано тільки тих письменників, яких за тогочасною класифікацією відносили до "прогресивних"). Інші стверджували, що, мовляв, автор захоплюється... капіталістичною Канадою, бо епіграфом взяв слова із народної пісні:

Моя мати в ріднім краю
в гробі спочиває,
але її люба пісня
в Канаді лунає.

Стало відомо, що хтось із відомих іванофранківців (хто?) написав у ЦК, вказавши на "політичні казуси" у "Літературному Прикарпатті" (які?). Ми почали боротися за довідник — написали листи до М.Хрущова, в ЦК КПРС і ЦК КП України, Державного комітету Ради Міністрів СРСР по пресі і до подібного Комітету у Києві, письменника О.Гончара, але все було марно. Вирішено знищити весь наклад — 5 тисяч! Збереглися т. зв. обов'язкові примірники, які за тогочасною традицією були надіслані у наукові бібліотеки (у Львівській науковій бібліотеці імені В.Стефаника "Літературне Прикарпаття" опинилося на хорах езуїтського костюлу, де, здається, перебуває і зараз). Нам вдалося вихопити з-під ножа один примірник довідника, але це побачили

охоронці режиму і зачинили мене в кабінеті директора друкарні. Випустили мене з-під "домашнього арешту" тільки пізно ввечері, коли я, врешті, повернув книжку.

Варто навести й офіційну версію про причини конфіскації "Літературного Прикарпаття". 1 жовтня 1964 р. у документі за № Исх. 1—184 начальник Головного управління місцевих видавництв у Москві В.Мочалов "сповіщав", що "книга составлена без глубокого подхода к отбору имен и литературных фактов. Наряду с писателями, составляющими славу и гордость украинской литературы, в книгу вошли имена людей, которые ничего серьезного не сделали для развития литературы Прикарпатья или иммигрировали за границу (маються на увазі американо-канадські робітничо-селянські поети, які за океаном "оспівували щастя громадян Радянської України".— В.П.). (...) О таких выдающихся писателях как А.Серафимович, М.Стельмах (ми згадали про його повість "Над Черемошем", що вже тоді була критично сприйнята. — В.П.), А.Довженко (тоді ще не були опубліковані його щоденники, в яких він правдиво розповів про страшні події т. зв. возз'єднання, а про його фільм "Визволення" не можна було і згадувати, очевидно, тому, що в його кадри попали синьо-жовті прапори, якими "щасливі" західні українці вітали своїх визволителів. — В.П.) сказано очень мало и неглубоко".

Коментарі, як кажуть, зайві, хоч деякі пояснення ми вже подали. Пишучи ці рядки, ми ще раз переглянули "Літературне Прикарпаття" (десь через 20 років мені подарував його один із працівників міськкому партії перед своїм від'їздом із Івано-Франківська, прохаючи нікому не показувати "крамольної" книжки!), і мушу сказати, що сьогодні ми написали б її повніше і докладніше, але для того часу це була своєрідна "бомба", бо в ній наочно була показана досить широка панорама літературного процесу на теперішній Івано-Франківщині — від XVII ст. і до 1960-х років. Наведені у ній матеріали недвозначно стверджували, що навіть окраїнна область має давні і славні літературні традиції, які не починалися із "славного" 1939 року. Крамола! І тому книжка пішла під ніж.

Пізніше ми декілька разів намагалися видрукувати зібрані нами матеріали — у "Комсомольському прапорі", "Світі молоді" (до 1991 р. тільки до букви "С"), "Архівах України" (у 4 і 6 номерах за 1969 і 1970 рр. до букви "В") і тисменицькій газеті "Вперед" (за 1990—1991 рр. знову ж до букви "В"). І, врешті, тепер сподіваюсь побачити повністю надрукованим Біографічний словник Івано-Франківщини, в якому зібрано довідки десь про 1200 діячів.

БАЧИНСЬКИЙ Омелян (1833, с. Жукотин, тепер Бережок Турківського р-ну Львів. обл. — 10.VII.1907, Самбір) — укр. актор, режисер, антрепренер, засн. укр. професійного театру в Зах. Україні (1864). У 1852 працював у польс. театрі у Львові, 1857—1863 — у польс.-рос.-укр. трупах у Києві, Кам'янці-Подільському і Житомирі, у 1864—1867 — директор укр. театру "Руської бесіди" у Львові, 1868—1875 — керівник укр., а в 1875—1894 — укр.-польс. трупи в Галичині. 29.III.1864 у Львові постановкою "Марусі" Г.Квітки-Основ'яненка із вступним словом О.Огоновського (див.) розпочав свою діяльність укр. театр у Галичині. Б. здійснив постановки двох п'єс на гуцульську тематику — "Карпатських верховинців" Й.Коженювського у перекл. нашого земляка К.Климковича і "Довбуша" Ю.Федьковича. У листах з Косова, Кут і Снятина (1877) Б. просив Ю.Федьковича зробити, з огляду на цензуру, деякі зміни у тексті драми і подати свої поради щодо декорацій та костюмів. Поет передав трупі необхідні речі гуцульського одягу.

БЛОНСЬКИЙ Кирило (1802, с. Уторопи — 1.VII.1852 або 1851, с. Пістинь, тепер Косів. р-ну) — укр. гром.-культ. діяч, один з перших галицьких просвітителів. Нар. у род. дрібного службовця. Навчався дома під керівництвом О.Токарського, родом з Києва, у Коломиї, Станіслав. і Чернівецькій гімназіях, Львів. (1822—1824) і Віденському ун-тах. З 1828 священник у Тлумачі, Биткові, Шешорах і Пістині. У 1848 обраний депутатом до австр. парламенту від Яблунів. виборчої округи. Виступав за скасування панщини без виплати дідичам, редагував стенограми засідань, переклав укр. мовою проект конституції та ін. матеріали. Його записи нар. пісень використав Вацлав з Олеська (В.Залеський) у збірці "Пісні польські і руські галицького люду" (1883). Видав укр. читанку для 2-го класу сільської школи (Відень, 1848), перекладав вірші Горация і Й.-В. Гете, збирав матеріали з ботанічної термінології, спробував написати укр.-нім. граматику, друкував статті у "Зорі галицькій". У 1848 у Відні задумав видати "Енеїду" І.Котляревського і закликав громадськість до відкриття передплати. Через брак коштів і розпуск парламенту "Енеїда" не була видана. На власні кошти заснував кілька шкіл. Див. "Архіви України" (1969.— Ч.6.— С.106).

ВИСОЧАН Семен (? , с. Вікторів, коло Галича — після 1666, ?) — керівник Покутського повстання 1648, викликаного нац.-визв. війною під проводом Б.Хмельницького. Син Гната Височана.

Вперше у 1626 про нього згадали у своїй скарзі шляхтичі Сулятицькі і Бондаровські. 1848 армія В., створена завдяки "незвичайній енергії і організаторським талантам Височана" (С.Томашівський), нараховувала 15 тис. чол. В.Липинський стверджував, що В. "зумів у порівняно короткий час організувати на Покутті 15-тисячну регулярну армію при допомозі і тісній співучасті тамтешньої руської шляхти". Найбільшим досягненням В. було здобуття Пнівського замку. У грудні 1648 відійшов на Брацлавщину. 1651 разом з І.Богуном захищав Вінницю. 1659 козацький полковник. Учасник повстання Варениці 1664—1665. Захищав м. Лисянку (1665). 1666 засланий у Московщину. За ін. версією — загинув у бою. Т.Микитин (див.) написав істор. повість "Полковник Семен Височан" (Львів, 1968).

ГАВРИЛКО Михайло (5.X.1882, с. Свинківка біля с. Рунівщина Полтав. обл. — 1920, Полтава) — укр. скульптор і поет. Навчався у Миргород. школі прикладного мист-ва і Петербурзькому худ.-прикладному уч-щі Штігліца, з якого виключений за організацію та участь у студент. страйку (1905). Двічі був арештований царською поліцією, просидівши у тюрмі 6 м-ців. У 1907 емігрував за кордон. У 1907—1912 навчався у Краків. Академії мистецтв, видав поет. збірку "На румовищах" (Краків, 1910). Деякий час працював у Парижі в майстерні скульптора Е.Бурделя. У 1913—1914 працював у Болехові, де виконав горельєф Т.Шевченка, що у численних відлитках користувався широкою популярністю. Тут виконував бюст поета для Косова, що був відкритий 19.VII.1914. У 1919 виїхав на Рад. Україну, працював у Полтаві, де зробив бюст Т.Шевченка для Полтав. театру ім. М.Гоголя (загинув під час 2-ої світової війни), та в Чернігові, де був завідувачем культ.-мист. відділу. Г. — учасник міжнар. конкурсу на пам'ятник Т.Шевченка для Києва. Його проект у 1911 одержав 3-ю премію. Г. виконав також ювілейну шевченківську медаль (1911), бюсти Ю.Федьковича і М.Шашкевича (1911), композиції "Копач" (премія Краків. Акад. мистецтва), "Ганнуся", "Бандурист", "Прощання", "Козак на коні". Деякі твори Г. зберігалися в кол. музеї НТШ у Львові, а фігура Т.Шевченка з багатопланового проекту пам'ятника для Києва — у мешканця Болехова Г.Лучаківського. Дальша її доля невідома. Оpubлікував статті "В справі конкурсу проектів пам'ятника Т.Г.Шевченкові" (1911), що викликала заперечення О.Русова, і "Похорон Лесі Українки" (1913).

ГОЛОВАЦЬКИЙ Яків (29.X.1814, с. Чепелі, тепер Львів. обл. — 13.V.1888, м. Вільно, тепер Вільнюс, Литва) — укр. поет.

славист, педагог і гром.-культ. діяч. Член "Руської трійці", один з авторів "Русалки Дністрової" (1837) і її видавець. Зак. Львів. гр.-кат. духовну семінарію і богослов. фак-т Львів. ун-ту. 1848—1864 викладач і ректор (з 1863) Львів. ун-ту, з 1867 голова Археограф. комісії у Вільні. 1833 пішки обійшов Прикарпаття, записував нар. творчість, про що розповів у спогадах "Подорож по Галицькій та Угорській Русі" (передрук — "Подорожі в Укр. Карпати".— Львів, 1993. — С.22—101). У Галичі записав бл. 10 нар. пісень, у с. Григорові (Рогатин. р-ну) — весільні обряди. Ці та ін. записи були опубліковані у 4-томному виданні "Народные песни Галицкой и Угорской Руси" (Москва, 1878). Тоді ж у Коломиї познайомився з фольклористом Г.Лькевичем (див.), збірку приповідок якого пізніше підготував до друку, та М.Верещинським (див.). За видання "Русалки Дністрової" був покараний висланням у глухе село Микитинці (Косів. р-н), де 1842—1848 був сільським священиком. Тут підготував до друку два томи зб. "Вінок русинам на обжинки" (1846—1847), написав нім. мовою статтю "Становище українців Галичини" (Ляйпціг, 1846). У жовтні 1993 в Микитинцях відкрито меморіальну дошку на честь Г. 1837 разом з А.Бельовським (див.) побував у Бубнищі. 9.III.1841 у Коломиї написав вірш "Моя доля".

Див.: Твори (К., 1982), перевидання "Русалки Дністрової" (К., 1950 і 1987), а записи нар. пісень — у кн.: "Історичні пісні" (К., 1961), "Співанки-хроніки" (К., 1972), "Ходили опришки..." (Ужгород, 1983).

Ротач П.П.

ДОЛЯ "ЛІТЕРАТУРНОЇ ПОЛТАВЩИНИ"

(Передруковано за згодою автора із видань: Бібліографія українознавства.— 1992.— Ч.1. та Архіву України.— 1969. — № 3.— С.109; 111—112; № 5.— С.108)

"Літературна Полтавщина" — це біобібліографічний словник письменників та діячів інших галузей, близьких до літератури, які народилися, тривалий час жили і працювали на Полтавщині або відвідували її, а також місцевих літературних організацій, об'єднань. Роботу над словником розпочато наприкінці 50-х рр. У 1962—1963 рр. на сторінках обласної газети "Комсомолец Пол-